

BERNARDO BRAZDŽIONIO MEMORIALINĖS BIBLIOTEKOS KNYGŲ PERIPETIJOS

Jūratė Ivanauskienė

Maironio lietuvių literatūros muziejus
Rotušės a. 13, LT-44279 Kaunas, Lietuva
E. paštas: jurate.ivanauskiene@maironiomuziejus.lt

Maironio lietuvių literatūros muziejuje Bernardo Brazdžionio rinkinyje saugomos 5482 jo memorialinės bibliotekos knygos. Didžiąją jų dalį sudaro knygos lietuvių kalba – grožinės literatūros, kalbotyros, literatūros kritikos, religinės, filosofinės, dailės knygos, meno albumai, enciklopedijos, žinynai. Yra bent trys šimtai knygų užsienio kalbomis. Čia bus fragmentiškai apžvelgiama tik labai maža Brazdžionio memorialinės bibliotekos dalis, t. y. pačios seniausios ir vertingiausios knygos, taip pat turinčios įdomias išleidimo ar atsiradimo Brazdžionio bibliotekoje istorijas, viena kita marginalijomis žymėta knyga.

Tarpukaryje Brazdžionis turėjo didelę biblioteką, kurią traukdamasis iš Lietuvos buvo priverstas palikti savo namelyje Tvirtovės alėjoje (šiuo metu – Taikos pr.) Kaune. Knygos buvo sudėtos didelėje masyvioje spintoje per visą kambario sieną. Grįžęs čia po pusės šimtmečio, knygų neberado. Knygų spinta išlikusi iki šių dienų, į ją, sugrįžus šeimininkui, vėl gulė įvairaus pobūdžio knygos.

Pirmiausia trumpai prisiminsime pasitraukimo iš Lietuvos faktą, susijusį su Brazdžionio bibliotekos knygomis. 1944 metų liepos mėnesį Brazdžionių šeima išvyko į Kiršus ir apsistoję pas Kazio Bradūno tėvus laukė, teks trauktis iš Lietuvos ar ne. Petras Palilionis rašo¹, kad vieną dieną Brazdžionis, nepaisydamas žmonos atkalbinėjimų, nutarė dar grįžti į Kauną. Gerokai užtrukęs, į Kiršus grįžo tik po penkių dienų pėsčias ir parnešė K. Bradūnui penkis jo pirmosios knygos *Pėdos arimuose* egzempliorius. Juos, nuvykęs į leidyklą, pats ir įrišo. Vokietijoje 1944 m. gruodį šioje knygoje K. Bradūnas Brazdžioniui įrašė dedikaciją: „Bernardui Brazdžioniui / po svetimuoju dangum / gimtosios žemės prisiminimui. Kazys Bradūnas / Furt-hof / 44.XII.10.“² Brazdžionis knygą labai saugojo, jai pagamintas permatomo popieriaus aplankas. Kitas epizodas, susijęs su knygomis ir Brazdžionio paskutinėmis dienomis prieš pasitraukiant, užfiksuotas Leono Peleckio-Kaktavičiaus³. Čia teigiama, kad Brazdžionis buvo sugrįžęs į Kauną pasiimti knygų, pasiėmęs V. Mykolaičio-Putino *Rūsčias dienas* ir savo knygų. Abiejuose interviu kalbama apie tą patį įvykį, tik minimos skirtingos detalės ir motyvai. Knyga *Rūsčios dienos*⁴ su autoriaus autografu Brazdžioniui dabar saugoma memorialinėje bibliotekoje. Tikėtina, kad

tąkart jis bus pasiėmęs ir daugiau knygų: Maironio *Pavasario balsų* septintą laidą⁵ ir tas, kurios yra su tarpukario dedikacijomis (*Antrieji vainikai*⁶, Antano Miškinio *Keturi miestai*⁷). Neabejotina, jog išsivežė ir savo kūrybos knygų. Taip buvo išsaugotas „Sakalo“ leidyklos premijuoto eilėraščių rinkinio *Ženkilai ir stebuklai*⁸ išskirtinis egzempliorius su įklijuotu premijavimo dokumentu, Valstybine premija apdovanoto eilėraščių rinkinio *Kunigaikščių miestas*⁹ taip pat vienietinis prabangiai oda įrištas egzempliorius su premijavimo dokumentu ir kitos Lietuvoje išleistos Brazdžionio knygos. Išsaugotas ir Raudonojo Kryžiaus premijos už Vytės Nemunėlio knygą *Kišio kopūstai* dokumentas¹⁰. Memorialinėje bibliotekoje saugomos visos išleistos Brazdžionio knygos. Verta prisiminti, kad ir pats Brazdžionis su žmona, gyvendami Kalifornijoje, buvo įsteigę premiją „Lauro šakelė“. Apdovanojimas – Brazdžionių sode išauginto laurų krūmo šaka. Muziejaus archyve yra du premijos skyrimo „dokumentai“ rašytojams Nelei Mazalaitei ir Pauliui Jurkui.

Pasitraukęs iš Lietuvos ir apsigyvenęs Austrijoje, nors ir vyko karas, Brazdžionis jautė poezijos alkį ir rūpinosi, kur įsigyti vokiečių poezijos knygelių. Išlikęs sunkiai įskaitomas Brazdžionio dienoraštis, rašytas Furthofe 1944 metų rugpjūčio–spalio mėnesiais. 1944 metų rugsėjo 10 d. Brazdžionis rašo, kad susipažinęs su vokiečių rašytoju, kuris žadėjęs duoti paskaityti ir net nupirkti vokiečių autorių knygų. Tad dar besiblaškydamas Austrijoje jis ima kaupti savo naują biblioteką.

Bern. Brazdžionis ir vėliau domėjosi vokiečių poezija, knygas skaitė atidžiai, kai kuriose jų yra pabraukimų, įrašų. Iš viso dabar yra saugoma 141 knyga vokiečių kalba, tačiau ne visos jos – originalioji vokiečių kūryba, yra austrų poezijos, prancūzų, amerikiečių, japonų, rumunų, italų kūrybos vertimų. Brazdžionis vokiečių poeziją netgi vertė į lietuvių kalbą, išlikęs susirašinėjimas su keliais vokiečių autoriais, jų dedikuotos knygos.

Pasibaigus karui ir atsigavus lietuviškajai leidybai užsienyje, stengėsi įsigyti ir skaitė visas lietuvių autorių knygas. Ne visas jas pirko – kai kurias knygas dovanojo

1 PALILIONIS, Petras. *Tautos šauklio aidai*. Kaunas, 2011, p. 104.

2 BRADŪNAS, Kazys. *Pėdos arimuose*. Kaunas, 1944. Maironio lietuvių literatūros muziejus (toliau – MLLM), BBR 454.

3 PELECKIS-KAKTAVIČIUS, Leonas. Bernardas Brazdžionis: nuo „Kelionės mirazų“ iki „...už visų galaktikų“: esė, pokalbiai, laišakai. Šiauliai, 2014, p. 25.

4 MYKOLAITIS-PUTINAS, Vincas. *Rūsčios dienos*. Kaunas, 1944. MLLM, BBR 1894.

5 MAIRONIS. *Pavasario balsai*. Kaunas, 1941.

MLLM, BBR 1550.

6 *Antrieji vainikai*: naujosios poezijos antologija, 1936. MLLM, BBR 3263.

7 MIŠKINIS, Antanas. *Keturi miestai*. Kaunas, 1938. MLLM, BBR 1858.

8 BRAZDŽIONIS, Bern. *Ženkilai ir stebuklai*. Kaunas, 1936. MLLM, BBR 93.

9 BRAZDŽIONIS, Bern. *Kunigaikščių miestas*. Kaunas, 1939. MLLM, BBR 21.

10 Lietuvos Raudonasis Kryžius. Pranešimas Nr. 232, 1937.2.6. MLLM, BBR 9592.

Vokietijoje ir kitose laisvojo pasaulio valstybėse gyvenantys autoriai. Vokietijoje sukauptė nemažai knygų, kurias išsivežė į JAV. Išlikusios maitinės pažymos leidžia manyti, jog dalį prieš tai išsiuntę paštu savo geradari, tolimai giminaitei Pranei Lapienei, išrūpinusiai Brazdžionių šeimai iškvietimą ir suteikusiai pirmuosius namus Amerikoje. O daiktų pervežimo deklaracijose yra 275 pavadinimų knygų ir spaudos sąrašas, iš viso penki lapai. Ir tik viename, šeštajame, lape – penkių asmenų šeimos drabužių sąrašas.

Gyvendamas Amerikoje, jau visiškai laisvai pirko JAV bei kitose valstybėse leidžiamas knygas, taip pat iš katalogų užsisakinėjo ir leidžiamas Lietuvoje. Atsiradus galimybei, knygas jam siuntė patys lietuvių rašytojai. Domėjosi absoliučiai visų autorių kūryba, ją skaitė, gyre, kritikavo, tačiau abejingas neliko nė vienam autoriui.

Savo knygas žymėjo ekslibrisais ir specialiu spaudu su monograma. Brazdžioniui ekslibrisų yra sukūrę įvairūs dailininkai, tačiau spaustuvėje jis buvo išleidęs tik vieną – dailininko A. Vaičičiaio, ir jį klįjavo į savo bibliotekos knygas. Kiekvienoje knygoje yra ir spaudas su poeto monograma. Muziejuje išlikęs ir knygos skirtukas su Brazdžionio eilėraščiu „Knygos prašymas“:

Iš Brazdžionio bibliotekos

Aš paskolinta esu

Ir norėčiau greit sugrįžti

Prie knygelių jo visų. <...>

Nepadėk savon lentynon, –

Nuolankiu prašau žodžiu, –

Nenunešk į antikvarą –

Savo vieton grįžt geidžiu.

Tikėtina, jog skirtukus įdėdavo skolindamas savo bibliotekos knygas. Sykiu didžiauosi, jog turi tokią biblioteką, mielai į ją kviesdavo savo svečius:

Sveikinam kiekvieną, kurs čionai įžengia, –

Kurs nebijo dulkių, knygų kurs nevengia.

Amžinai paskolint knygos kurs neprašo,

Prizada gražint – ant ko ir pasirašo.

Maironį, jo kūrybą vertino ypatingai. Los Andžele, Brazdžionio darbo kambaryje, priešais darbo stalą ant sienos kabėjo Maironio portretas, papuoštas Brazdžionio sode užauginto laurų krūmo šaka. „Maironis! Tas vienas žodis talpina save poetą – Dainių, Lietuvos laisvės šauklį – pranašą, skaidriausios lietuvių lyrikos

kūrėją, vienintelio lietuvių epo (poemų) autorių, Tėvynės meilės bardą, Lietuvių tautos istorijos išreiškėją poezijoje, lietuvių kalbos grožio eilėraštyje puoselėtoją, visuose tautos vergijos metuose vilties, ištvermės ir laimėjimo vaivorykštę“, – tarsi giesmė skamba jau gyvenant JAV Brazdžionio parašyti žodžiai apie Maironį¹¹. Ir bibliotekoje ypatingas dėmesys skirtas Maironiui – išlikusi 51 knyga, 16 eilėraščių rinkinio *Pavasario balsai* laidų. Jas Brazdžionis atidžiai skaičiavo ir lygino su anksčiau išleistosiomis bei paties Maironio parengtomis. Ypač reta septintoji, išleista 1941 metais Lietuvoje. Bern. Brazdžionis įrašė: „VII laida. Bolševikų cenzūra spausdinti neleido. Atspausa ir įrišta tik 10 egzempliorių.“¹² Dar įdomesnė dvyliktoji, sutrumpinta laida. Apie ją Brazdžionis rašė: „XII laida – 1944 metais. Iš vokiečių valdžios gautas leidimas išleisti kariams. Bombarduojant Weimarą, subombarduota spaustuvė ir visas „Pavasario Balsų“ rinkinys. Liko tik korektūrų lapeliai.“¹³ (2009 metais ši knyga buvo restauruota).

Išlikusiame susirašinėjime su dailininku, leidėju Vladu Vijeikiu atskleista šios knygos atsiradimo Brazdžionio bibliotekoje istorija: Vijeikis rašo, jog pats yra Veimare „susegęs“ tris tos knygos egzempliorius. Sprendžiant iš susirašinėjimo, vieną yra perdavęs Brazdžioniui, kai šis 1982 m. rašytojų suvažiavimo proga Klivlande rengė parodą Maironiui. Išlikęs ir *Pavasario balsų* laidų sąrašas. Deja, apie antrąją laidą neužsimenama. Daugelyje *Pavasario balsų* knygų išlikę Brazdžionio mašinraščio lapeliai su trumpu tos laidos aprašu. Tačiau ir pačiose knygose Brazdžionis rašė pastabas, komentarus, žymėjo praleistas ar pakeistas strofas, žodžius, kablelius. Taisytos visos laidos – kartais tik viena kita raidė, o kartais taisymais ir komentarais išmarginti ištisi puslapiai. Atidžiai skaitęs ir daug taisęs ir kitas Maironio knygas: *Raseinių Magdė, Mūsų vargai, Jaunoji Lietuva*.

Vokietijoje buvo išleistos kelios *Pavasario balsų* laidos, kurių numerius Brazdžionis vėliau perskaičiavo: minėta 12-oji laida 1944 metais; laidoje, išleistoje 1946 metais, užrašyta X laida, tačiau Brazdžionis pažymėjęs, jog tai yra 13-oji laida. Vėliau, 1947 metais, susirašinėdamas su dailininku A. Vaičiaičiu dėl viršelio iliustravimo, prašė iliustruoti Maironio poeziją, taigi rūpinosi nauju Maironio poezijos leidimu. Ištis, 1947 m. Vokietijoje buvo išleistos net dvi *Pavasario balsų* laidos ir abi pažymėtos kaip X laida. Tiesa, antrosios, 1947 metų, laidos knygos pabaigoje įdėtas Brazdžionio paaiškinimas apie laidų numerius. O knyga iliustruota ne A. Vaičiaičiu, bet iš ankstesnės 1942 m. Kaune išleistos laidos paimtais dailininko T. Kulakausko piešiniais. Tais pačiais metais *Pavasario balsai* išleisti ir sovietinėje Lietuvoje. Apie šią Valstybinės grožinės literatūros leidykloje išleistą laidą mašinėle spausdintame

11 Iš Bern. Brazdžionio rankraščio, saugomo MLLM, kopijos.
12 MAIRONIS. *Pavasario balsai*. Kaunas, 1941.

MLLM, BBR 1550.
13 MAIRONIS. *Pavasario balsai*. Kaunas, 1944.
MLLM, BBR 1553.

lapelyje Brazdžionis įrašė: „<...> Tai labiausiai suniokota „Pavasario balsų“ laida: daug religinių ir patriotinių eil. neįdėta, kai kurie įdėti su praleistais posmais.“¹⁴

Bern. Brazdžionio rūpesčiu iš lenkų kalbos buvo išversta ir išleista Maironio poema *Nuo Birutės kalno*. Priminsime, kad Maironio poema *Z nad Biruty*, parašyta lenkų kalba, buvo išleista 1904 m. Bruklina (JAV). 1949 m. ir Brazdžionis, ir Faustas Kirša persikėlė gyventi į JAV, abu apsigyveno Bostone. Brazdžionis įkalbėjo F. Kiršą išversiti šią Maironio poemą į lietuvių kalbą, planuodamas ją publikuoti Maironio poemų tome. 1950 m. birželio 15 d. laiške Brazdžioniui F. Kirša rašė: „Aš pats netikėjau, kad įveiksiu paties pasiūlytą Maironies „Z nad Biruty“ lietuviškai atskleisti. Bet pasitaikė atliekamo laiko. Kol sirginėju ir nedirbu įmonėje, tai paskubėjau ir padariau.“¹⁵

Tačiau Brazdžionio sudarytame ir redaguotame tome *Pavasario balsai. Lyrika*, išleistame Romoje 1952 m., F. Kiršos išversta poema nebuvo publikuota. Tiesa, knygos pabaigoje yra platus redaktoriaus komentaras ne tik apie iki tol išleistas *Pavasario balsų* laidas. Brazdžionis detalai aiškina šios bibliografiškai jau 17-osios *Pavasario balsų* laidos sudarymo ypatybes, rašo, jog tekstai imami iš 6-osios laidos. Aptardamas kai kurių eilėraščių taisymus, paaiškina, kodėl atsirado vienas ar kitas skyrius, kodėl rinkinyje vietoje 131 liko 6-oje laidoje publikuoti 129 eilėraščiai (į rinkinį nepateko du eilėraščiai iš poemų „Mūsų vargai“ ir „Kame išganymas“). Pridėjus devynis, publikuotus po Maironio mirties, iš viso susidarė 138 eilėraščiai. Atskirai aptaria 1947 m. rusų okupuotoje Lietuvoje išleistą *Pavasario balsų* laidą, suredaguotą „sovietinių leidinių metodu“, o „pats tekstas labai jau suspaustas į bolševikinę „prokrusto“ lovą, plačiau neminint įžanginio žodžio, kuriame sužalotas ne tik poeto kūrybinis „veidas“, bet ir „siela“ <...>.“¹⁶

Dėl 1952 metų *Pavasario balsų* leidimo Brazdžionis turėjo daug rūpesčių, tikėjosi daug meniškesnio leidinio, norėjo, jog viršelį iliustruotų Italijoje gyvenantis dailininkas Aleksandravičius. Sužinojęs, kad viršelį apipavidalins Romoje gyvenanti dailininkė Irena Pacevičiūtė, skubiai rašė laišką (1952 m. rugpjūčio 1 d.) prelatui Ladui Tulabai į Romą ir išdėstė savo nuogąstavimus: „Pasitarus su dailininkais, jie man ėmė reikšti abejonių, nes minėtasis asmuo nesąs grafikas, ir dėl to viršelio pobūdis labai nukentėtų. <...> Laukiau leidėjų kooperavimo. Maniau ir manau, kad leidėjams taip pat rūpi estetinis knygos vaizdas. Būtų labai nesmagu, jei, knygai išėjus ir kritikos ugniai pasipylus, pasikartotų priekaištai, kaip jau savo laiku viena „Pavasario Balsų“ laida yra jų sulaukusi.“¹⁷ Tame pačiame laiške aptaria skyrių vinjetes ir Maironio nuotrauką. Tą patį rugpjūtį prelatas atsakė: „Spausdinimo darbas atliktas neblogai. Bet meninė pusė yra silpna. Knygas iliustruoti reikia specialisto. <...> Pacevičiūtė tokia nėra. Kreiptis į specialistus negalėjome, kadangi mūsų finansiniai ištekliai buvo labai riboti.“¹⁸

Po gero dešimtmečio, 1961 m. spalio 5-ąją, Brazdžionis Kiršai rašo: „jei Liet. Die-
nų žurnalas Jus pasiekė, matote, kad pasinaudojau Jūsų verstos Maironio poemos
fragmentu. Ačiū tariau post factum. Ir galvoju, kad dabar būt proga išleisti visą po-
emą. Nors ją esu prašęs išversti Maironio poemą tomui, bet manau, kad nebūsite
prieš, jei poema Nuo Birutės kalno būt 100 metų sukakties proga išleista atskirai.
Tuo tarpu dar neturiu mecenato. <...> Jei susirasit didesnis mecenatas, ieškočiau
ir dailininko, kuris padarytų keletą iliustracijų.“¹⁹

Praėjus aštuoneriems metams po F. Kiršos mirties, poema buvo išleista: Braz-
džionis parašė knygai „Pagynos žodį“, surado mecenatus ir 1982 m. „Lietuvių die-
nų“ spaustuvėje surinko tekstą. Knygą iliustravo honoraro atsisakiusios dailininkės
Ados Korsakaitės-Sutkuvienės iliustracijomis. „Lietuvių dienos“ Maironio poemą
Nuo Birutės kalno atskira knyga išleido minint Maironio 50-ąsias mirties metines.

Bern. Brazdžionio marginalijų yra ir kitų autorių knygose. Raudonais pabrauky-
mais išmarginta knyga *Lietuvos TSR istorija*. Brazdžionis nevensgė kitų autorių
knygose rašyti pastabų, pasibraukti jam svarbių minčių, prikaišioti lapelių su
pastabomis, replikomis, kartais net eilėraščiais, įkvėptais perskaitytos minties.
Antai Maironio *Raštų* pirmajame tome, išleistame 1987 metais, įdėtas lapelis su
Brazdžionio eiliuotu laišku mašinraščiu, skirtu sūnui Algiui (moto – Maironio
eilutė iš baladės „Šatrijos kalnas“ : „Jei pro Luokę kada bekeliausi...“):

Mielas Algi,
Jei pro šalį tada bekeliausi,
Neužmiršk sustabdyti arklių,
Šiek tiek pramogų, pietus čia gausi...
Siūlyt nieko daugiau negaliu.
Laukia čia dar močiutė, dukraičių
Kaip žinai, jų daugybė tikra,
Ir visokių kitų giminaičių,
Ir Dalytės gražuolė dukra.²⁰

Irenos Slavinskaitės knygoje *Maironis*²¹ puslapiai mirga pabraukymų, klaustu-
kų, šauktukų, yra viena pastaba. Tais pačiais metais Kaune išleistoje I. Slavinskaitės

14 MAIRONIS. *Pavasario balsai*. Vilnius, 1947.
MLLM, BBR 1555.

15 *F. Kiršos laiškas Bern. Brazdžioniui*, 1950.
VI.15. MLLM, BBR 7614.

16 MAIRONIS. *Pavasario balsai*. Vilnius, 1952.
MLLM, BBR P199.

17 *Bern. Brazdžionio laiškas L. Tulabai*, 1952.8.1.
MLLM, BBR P6261.

18 *L. Tulabos laiškas Bern. Brazdžioniui*,
1952.8.13. MLLM, BBR 8799.

19 *Bern. Brazdžionio laiškas F. Kiršai*, 1961.X.15.
MLLM, BBR P 3718.

20 MAIRONIS. *Raštai*, 1987. MLLM, BBR 1571.

21 SLAVINSKAITĖ I. *Maironis*. Vilnius, 1987.
MLLM, BBR 2426.

knygoje *Maironis* jokių pastabų nei pabraukymų nėra. Tačiau p. 91 įdėti lapeliai su Brazdžionio eilėraščiu, sukurtu reaguojant į šias knygos eilutes, o ypač – į Maironio frazę: „Metus prieš mirtį Maironis gavo iš Vatikano protonotaro garbės titulą. Laiške bičiuliui jis rašė: Pats aš asmeniškai neturiu kuo labai džiaugtis, ypač tuščiu titulu ir teise pasipuošti violetiniais rūbais. Galėjo tai sudaryti man šiekį tokį malonumą prieš 15 metų: dabar senatvėje vanitas vanitatum (tuštybių tuštybė).“

Mes džiaugiamės titulais, tartum
Juose visą išmintį matom,
Kol laikas ateina, kad tartum
Vanitas vanitatum.

Mes džiaugiamės postais, medaliais,
Gerbėjų būriais apsistatom
Ir matom ne darną, ...
Vanitas vanitatum.

Mes džiaugiamės datom gimimo,
Garbe vainikuojančiom datom,
Tikroji data — tik mirimo,
Bet patys jau jos nebematom.²²

Knygos p. 94 įdėtas lapelis su Brazdžionio pastaba, tarsi atsaku į tyrėjos cituojamą Maironio antkapiro užrašą: „kam netiesą rašyti, net tokiu atveju, kai visi žino, kad tikrasis užrašas ištrintas, o parašytas šis!“²³ Apie šią I. Slavinskaitės knygą 1988 metų gegužės 5 dieną laiške Jonui Juškaičiui rašė:

Ką tik parsinešiau iš pašto knygų siuntinėlių, kuriame radau dvi I. Sl. [I. Slavinskaitės – J. I.] brošiūras apie Maironį. Antroji jau knygelės pavidalo, dargi su iliustracijom. Ačiū už jas. Bevertant tuojau užkliuvo 94 puslapis. Skyrelio epilogo motto keistokas, netikras, nieko apie Maironio kūrybą nepasakantis. „Maironio poezija iš tų, kurie įauga į žemę, į akmenis įsiėda“. Nesąmonė! Maironio poezija įauga į tautą, įsiėda (įsėda) į žmonių širdis, į jų sąmonę. Ir nebepaleidžia – budina, gaivina, palaiko gyvybę.

Ir toliau. Antkapiro užrašas. Sufalsifikuotas ir nepataisytas. Negi šiais, „atvirumo“, laikais negalima ir čia atvirai pasakyti, kas padaryta su tuo užrašu? Kad ištrinta „Didysis tautos atgimimo Dainius“. Anot motto: Maironio kūryba įsiėda į akmenis, o Dainiaus vardas iš akmens iškalamas. Ar ne ironija?

Jeigu (kituose puslapiuose) minimos Maironiui Bažnyčios padarytos „skriaudos“, kodėl nepaminėti, kaip asmens kulto tarnai-komentatoriai (Venclova ir kiti) Maironio kūrybą žalojo ir vertė kulto tarnaitė?²⁴

Bern. Brazdžionis, kaip matome, buvo griežtas netikslumams, ypač dėl informacijos apie Maironį. Nustebino Stasio Anglickio knygoje *Suvirpa žemės pilnatis*²⁵ rastas Brazdžionio rankraštis. Taip Brazdžionis perkūrė S. Anglickio eilėraštį (beje, tai ne vienintelis perkurtas šio poeto eilėraštis):

Kai moteris graži, daiktai švelnėja
Ir groti ima paslėptu balsu – –
Staiga kaip susitarę pagražėja.
Ir akys sužiba – visų, visų!

Diena įgauna grakštų skrydį,
Patrauklų skambesį įgauna kambarys.
Net gėlės gauda lapų krytėm
Jos žavesį, kad nepaspruktų pro duris.

Jei moteris graži, daiktai supranta
Tuoj savo paskirtį visai kitaip –
Ir kėdės, ir stalai tarytum skrenda,
Sakytum, kelia juos lengvi sparnai.

Paklodės, antklodės lyg gulgės lekia.
Vibruoja baltas pūkas baltumu.
O lėkščių spalvos – lyg margų plaštakių,
Pakilusių nuo saulės šildančių delnų.

Stasys Anglickis

Jei moteris graži, daiktai supranta
Tuoj savo paskirtį, ir ima skrist
Nuo klubų – kelnės, pirštinės – nuo rankų
Ir nuo krūtinės viskas švyst – švyst – švyst!..

Kamzelkos, bliuskos, tartum gulgės lekia,
Paklodės, antklodės juos vejas iš paskos,
Bet užsimerkiu – dar įlėks į akį
Per gražią moterį – nebėr tvarkos!

Jei moteris kaip ragana surūgus,
Je visos kūno dalys apsuptos raukšlių,
Dantys grėbliniai, pilvas – centrifūgas
Ir kitos dalys – linijų kuklių –

Daiktai supranta paskirtį ir dengia
Kiekvieną defektą bent triguba danga,
O ir pati – vaizduot dorybę stengias
Ir nesirodo ji net sau nuoga...

Bern. Brazdžionis

Seniausios Brazdžionio memorialinės bibliotekos knygos – Friedricho Schillerio *Raštų* vokiečių kalba pirmasis tomas, išleistas 1877 m. Štutgarte ir Leipcige²⁶, ir Johno H. Ingramo knyga *Edgaras Alanas Po*, išleista 1880 m. Londone.²⁷ Schillerio raštus Brazdžioniui padovanojo Elena (Alė Rūta) ir Edmundas Arbai. Knygoje yra jų dedikacija: „Su širdingais linkėjimais Poetui / Bernardui Brazdžioniui / savo buvimu pasauly / mums žiemas pavertusiam pavasariais, / ūkanas – vilties ir grožio saule. / Alė ir Edmundas / 1963 m. vasario 2 d. / Poeto B. Gimimo Diena. / Los Angeles, Calif.“²⁸

22 SLAVINSKAITĖ I. *Maironis*. Kaunas, 1987. MLLM, BBR 2425.

23 Ten pat.

24 Bern. Brazdžionio laiškas J. Juškaičiui. 1988.5.5. Prieiga per internetą: <http://www.xxi-amzius.lt/numeriai/2012/06/29/fondasa_05.html>.

25 ANGLICKIS. S. *Suvirpa žemės pilnatis*, 1975.

MLLM, BBR 191.

26 *Schillers Werke. Stuttgart und Leipzig, 1877. Bd. 1.* MLLM, BBR 3702.

27 INGRAM, John H. *Edgar Allan Poe: His Life, Letters, and Opinions. London, 1880. Vol. 1.* MLLM, BBR 3919.

28 Ten pat.

Yra dvi vertingos dvikalbės religinės knygos vokiečių ir žydų kalbomis. Tai *Maldu knyga vokiečių maldos šeimoms ir viešoms pamaldoms*²⁹ ir *Iškilmingos žydų maldos visuomeninėse pamaldose ir žydų maldos namuose Vienoje ir keliolikoje kitų parapijų*³⁰. Knygų sandara įdomi, maldos skaitomos nuo knygos pabaigos, t. y. nuo paskutinio puslapio, jos parašytos dviem kalbomis – puslapio dešinėje pusėje žydų, o kairėje – vokiečių kalba. Puslapių numeracija taip pat prasideda nuo knygos pabaigos.

Bern. Brazdžionio biblioteka Los Andžele buvo labai didelė, knygos nebetilpo darbo kambaryje, rūšys, poeto vadintas pagrindžiu, taip pat buvo kimšte prikimštas knygų ir spaudos. Eiliuotu tekstu Brazdžionis kvietė į savo biblioteką, kurioje daug vertingų knygų, netgi bibliografinių retenybių:

Prašau į mano biblioteką
Po pat namu giliai rūsy.
Istorija ten upėm teka –
Prašau į mano biblioteką.

Paties poeto pageidavimu 1996 m. birželio 26 d. laiške Maironio lietuvių literatūros muziejaus direktorei Aldonai Ruseckaitei jo vardą šalia pavardės trumpinama Bern. Brazdžionis: „<...> niekur nesu pasirašinęs vardo tik viena raide B. dėl kelių priežasčių. Visų pirma viena B. prieš pavardę <...> man atrodė kažkaip neestetiskai; antra, nenorėjau, kad skaitytojas spėliotų, ar tas B yra Broniaus, ar Balio, ar Benedikto ar kokio Barabo inicialas <...>. Pagaliau – vienoks ar kitoks vardo ir pavardės rašymas sudaro nekeistiną rašytojo pseudonimą <...>. Taigi ir Bern. Brazdžionis yra poeto pseudonimas <...>.“

Įteikta 2014 m. lapkričio 3 d.
Priimta 2014 m. gruodžio 16 d.

29 *Andachtsbuch: deutsche gebete zur häuslichen und öffentlichen Andacht*. Wien, 1904. MLLM, BBR 4732.

30 *Festgebete der Israeliten nach der gottesdienst-*

lichen Ordnung im israelitischen Bethause zu wien und mehreren anderen gemeinden, Mit einer deutschen Uebersetzung von J. N. Mannheimer. Wien, 1913. MLLM, BBR 4734.